

La guardiola

(ALDC, VIII, 1850. La guardiola)

La *guardiola* és un “recipient clos amb una petita escletxa per on hom pot ficar-hi monedes o bitllets, que difícilment poden treure’s sense trencar-lo o obrir-lo” (DIEC).

El nom més antic és *lladriola* (s. XIV), der. de *llàdria*, f. de *lladre* (< LATRO), que és una variació de **llàdrea*, amb tancament de la *e* pel hiat, i que tenia per model parelles com *avi/àvia*, *cervo/cèrvia*; el llat. LATRO significava primer ‘soldat mercenari grec’, després ‘bandit’ i finalment ‘el que roba’ (el fr. *larron* [< LATRONEM] s’aplica als dos lladres crucificats a cada costat de Crist, mentre que el mot comú és *voleur*), substituint l’anterior FUR, present en der. com *fura*, *furó*, *furtar* o el cultisme *furóncol*. *Llàdria* “la que pren diners, la que furtava o saquejava mansament el descuidat” (DECat), amb l’addició del suf. *-ola* (< -OLA), dim. de caràcter atenuador de l’acció de robar, va esdevenir *lladriola*, amb una estructura que va servir de model als sinònims *guardiola* i *vidriola*. Vet aquí les modificacions formals que el mot ha sofert: *llidriola* 83, per l’assimilació de la vocal neutra a la consonant palatal; *jadriola* 75, per dissimilació de palatals (cf. dial. *ginya* < *llinya*), com *tj[o]driola* 151, *j[u]driola* 31, 74, amb assimilació a la vocal tònica, igual que *j[u]drigola* 47 (*ll[u]drigola* 36/*ll[o]drigola* 144, 146), que ha rebut una -g- antihiàtica. D’altra banda, *ladriola* 118, 159, que difícilment seria aquí un arcaisme, i que va arribar al murcià (juntament amb *vidriola*), segons el DECat, seria l’origen de *adriola* (DCVB), per desaglutinació d’un pseudoarticle, com *rodiola* 145 (*r[u]diola* 70) seria resultat d’una dissimilació de laterals, que també podria haver arribat des de *lladriola* (*rodiola*, a més, ha estat interpretat com una homonimització amb *roda* o *rodó*, per la forma arrodonida del recipient de terrissa [DCVB]).

Vidriola i *guardiola* són mots de doc. més tardana i resultats d’una transparentització. *Vidriola* s’ha relacionat amb *vidre* (< VĪTRĒUM), estructurat a partir de l’anterior *lladriola* i s’ha modificat en *vidrigola* 119, 124, amb una -g- antihiàtica; *vedriola* (doc. s. XVI), per dissimilació de vocals i amb més ocurrences (44) que *vidriola* (19); *vetriola* 190, amb

ensordiment de la dental; *verdiola* 154, 184, probablement per homonimització formal amb *verd*; *vediola* 167, per dissimilació eliminatòria de líquides. Recordem que *vidriola* es va transmetre al murcià. *Driola* 149 podria ser una afèresi tant de *vidriola* com de *lladriola*, explicable pel seu ús en l’esfera infantil del joc; semblantment, *dradiola* 160. Per a una àmplia doc. de *lladriola* i *vidriola* en val., veg. Martines, 2012: 170-172.

Guardiola, doc. des del s. XIX, és resultat d’una homonimització semàntica amb *guardar* (< germ. WARDON ‘cercar amb els ulls’), amb reducció del diftong precedit de consonant velar en [go]-, [gu]-: *g[o]rdiola*, del cat. occ., menys freqüent que *g[u]rdiola*, de la resta del domini. En relació amb aquest radical trobem el compost *guardadiners* 139 i l’alg. *salvarinari* 85 (← it. *salvadanari*), així com *furtadiners* 130, 132, 134, 136, 137 (*diners* < DENARIOS; cf. oc. *denieiròla*; *furtar*, der. de *furt* < FŪRTUM ‘robatori’), afí semànticament a *lladriola*. A notar un altre compost creatiu, *amagadiners* 122 (de *amagar*, potser preromà), concepte que autors llatins veien present en el mot LATRO relacionat, per etimologia popular, amb LATEO ‘estar ocult’. *Bosseta* 131, dim. de *bossa* (< BŪRSA), mot considerat arcaic per l’inf., i que devia designar un ‘saquet per a portar o guardar diners’, com el compost *portamonedes* 96.

Són resultats d’interferència *tiralira*, f., pres del fr. *tirelire*, on era una tornada d’una cançó infantil, d’origen onomatopèic; *huxa* (var. *dutxa* 132, malapropisme), manlleu al cast. *hucha*, on prové del fr. *huche*, d’origen germànic, i que abans significava ‘arca gran dels camperols per a guardar-hi objectes’. Sincrònicament veiem que el llat. FUR només ha deixat descendents amb significat translatici; que *lladriola* és el mot més antic i genuí, que avui s’ha arrecerat en punts del val. i el bal., on s’ha imposat *vidriola*, i que *guardiola*, d’aparició tardana, regna en el Principat, mentre que el gal·licisme *tiralira* ocupa tot el ross. i l’italianisme *salvarinari* ha arribat a l’alg.

Són mots normatius *lladriola*, *guardiola*, *vidriola*, des del DOrt, 1917.